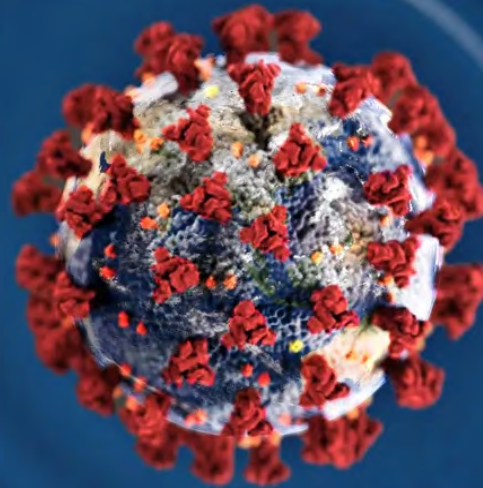

شیوع کووید-۱۹، نظم جهانی و درس آموخته‌ای برای سیاست خارجی ایران

■ **وحید قربانی**
پژوهشگر گروه سیاست خارجی و روابط بین‌الملل
پژوهشکده تحقیقات راهبردی

مقدمه

شیوع بیماری کووید-۱۹ در چین و سراسر جهان، نحوه برخورد کشورها با این بیماری، دستاوردها و شکست‌های آنان در کنترل آن و به‌ویژه اقدامات دولت چین در حوزه دیپلماسی و قدرت نرم و واکنش دولت آمریکا فرصت مناسبی را برای گرم شدن مناظرات کلاسیک روابط بین‌الملل درباره نظم، ظهور و سقوط قدرت‌ها فراهم ساخته است. در این چند ماه متفکران یا اتاق فکرهای رشته روابط بین‌الملل، انواع و اقسام تحلیل‌ها را درباره تقابلات چین و آمریکا، جهان پساکرونا، افزایش تصاعدی قدرت چین و چرایی رفتار آمریکا ارائه کرده‌اند؛ چراکه انتشار ویروس کرونا نقطه عطف تحولات اقتصادی، اجتماعی و اپیدمیولوژیک صرف برای جهان نیست، بلکه نقطه عطفی برای روابط جهان با چین نیز تلقی می‌گردد. در این یادداشت کوتاه، درس آموخته‌ای از مسئله شیوع کووید-۱۹ و پیامد بین‌المللی آن برای سیاست خارجی ایران ارائه می‌شود.

۱- دیپلماسی ماسک دولت چین

برای ورود به بحث، باید از رفتارهای چین پس از انتشار ویروس کرونا در حوزه سیاست خارجی، دیپلماسی عمومی و قدرت نرم سخن گفت. از زمان کاهش سرعت شیوع بیماری کووید-۱۹ در این کشور، دولت چین کمک‌های فراوانی به چندین کشور در قاره‌های مختلف از جمله روسیه، ایران، اسپانیا و ایتالیا کرد تا بتوانند با این بیماری مبارزه کنند. بخش عمده‌ای

از این اقدامات که با عنوان «دیپلماسی ماسک» شهرت یافت، توصیف‌کننده سبک خاص و جدیدی از به‌کارگیری قدرت نرم با ارسال تجهیزات، لوازم پزشکی و تأکید بر ابزارهای فرهنگی، نمادین و گفتگومانی در سیاست خارجی چین از زمان شیوع کووید-۱۹ است؛ علاوه بر این، ادبیات و اقدام دیپلماتیک چین نیز در این دوره بسیار متمایز و تهاجمی - نه الزاماً به معنای منفی آن - بوده است. برخی از اقدامات چین در این حوزه عبارت‌اند از:

- ارائه کمک‌های مالی، تجهیزات پزشکی و دارویی از سوی نهادهای دولتی، خیریه‌ها و بخش خصوصی؛
- اقدامات دیپلمات‌ها و سفیران در کشورهای مختلف در راستای دیپلماسی عمومی و ترمیم چهره چین؛
- بازتاب رسانه‌ای الگوی اقدامات چین در مبارزه و کنترل شیوع کووید-۱۹ (مدل حکمرانی)؛
- کنفرانس با کشورهای آسه‌آن در «لائوس» و کنفرانس فوق‌العاده ویدئویی وزیران خارجه کشورهای «بریکس»؛
- مشارکت‌ها و تقابلات شبکه حامی چین در فضای رسانه‌ای و مجازی کشورها.

ویژگی‌ها و اهمیت اقدامات سیاست خارجی نرم‌افزارانه چین به شرح زیر قابل تفکیک است:

- ۱- **مثبت‌سازی چهره تاریخی منفی چین؛** کمک‌های مالی و تأمین لوازم مورد نیاز بیمارستانی

از سوی خیریه‌ها، نهادهای مردمی و دولتی و شرکت‌های چینی، در احیای چهره تاریخی منفی از چین در مناطق حساس اهمیت داشته است؛ برای مثال، درحالی‌که پیش از شیوع کووید-۱۹، تنش‌ها در ایتالیا بر سر اجرای ابتکار کمربند و راه چین در حال افزایش بود، مقامات پکن پس از شیوع این بیماری و برخلاف اقدامات منفعلانه اتحادیه اروپا، سخاوتمندانه به کمک رهبران رم شتافتند. تردیدی نیست که کمک‌های چین در آینده تأثیر مثبتی بر قلب و ذهن مردم ایتالیا - به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین اقتصادهای این منطقه - می‌گذارد.

۲- **شکل‌دهی به روابط طولانی‌مدت و شبکه‌های حامی خارجی؛** چین از طریق اقدامات پیش‌گفته، در طولانی‌مدت دسترسی قابل توجهی به زیرساخت کشورهای با بحران سرمایه اجتماعی به‌ویژه در میان بوروکرات‌های سطح متوسط کسب می‌کند.

۳- **نفوذ جامعه مدنی چین؛** این اجماع همواره در میان متفکران علوم سیاسی وجود داشت که چین فاقد جامعه مدنی بالغ است؛ درحالی‌که نفوذ جامعه مدنی چین با استفاده از ابزارهای نرم و ارائه کمک‌های پزشکی و دارویی، در داخل و خارج این کشور افزایش یافته است. برای مثال، از زمان کاهش شیوع کووید-۱۹ در چین شاهد مسئولیت‌پذیری فعالانه شرکت‌ها و بازرگانان چینی در اهدای این کمک‌ها - تقریباً